

Cooperation of Iran with Central Asia and the Caucasus Countries against Smuggling of Goods and Currency

Massoud Morshedy¹

Assistant Professor, Department of Crime Prevention, Amin
University of Police Sciences, Tehran, Iran

Amin Aghighi

M.A. in Public Law, Faculty of Law and Political Science, University
of Shiraz, Shiraz, Iran

(Date received: 1 May 2024 - Date approved: 17 September 2024)

Abstract:

Introduction: Smuggling of goods and currency is one of the problems that has its roots abroad. The consequences of trafficking go beyond mere economic loss. Trafficking can destabilize communities and contribute to wider regional tensions. A large part of these problems is related to communication between countries, so the purpose of this research is to examine the problems and provide solutions for changing Iran's policy and convergence with the Central Asia and Caucasus region in the face of this event. The main question of this article is how to change the approach to combating the smuggling of goods and currency between Iran and the region of Central Asia and the Caucasus? The major challenge we face in dealing with the problems of trafficking is the difficulty in conceptualizing the complex issues of collective action, which, with the involvement of many local actors and social networks, takes on another challenge. Public administrators around the world operate very differently in political and socio-economic contexts. As a result, the resources and capacities of public administrators in these areas vary greatly, as globalization has intensified in recent decades, national and regional boundaries, economic, social, political and ideological issues have increasingly been transcended. In fact, many of these issues are beyond the norm. Traditional patterns that emphasize the role of formal organizations are insufficient to address many problems,

---

1. E-mail: massuodmorshedy@yahoo.com (Corresponding Author)

including trafficking. As a result, concepts such as multi-level governance are increasingly studied. To address complex social, political and economic issues it is necessary to use multi-level policies and multi-level personalities to create solutions to deal with smuggling of goods.

Research question: Each of the problems that occur in countries has an external nature and effect. In other words, internal crises have regional and international roots and with the continuation of the crisis, these consequences will spread and with its continuation, all its effects and consequences can be recognized. Meanwhile, the manner and type of governance within countries has a significant effect on creating and solving problems. In the meantime, there are multi-level governance that can strengthen and improve the fight against trafficking. The main question of this article is how can we change the approach of combating smuggling of goods and currency by considering multi-level governance in regional policy making?

Research hypothesis: In response to the main question, the hypothesis is raised that multi-level governance strengthens and improves regional policy in the field of combating goods and currency smuggling.

Methodology: In this research, the method of text and content analysis of the type of "content network" introduced by atride - stepperling will be used. This method tries to access the text from main themes, organizing themes and inclusive themes; therefore, first, the text analysis of all interviews and the extraction of basic themes, in other words, the delivery of the text, will be carried out. Then, the method of abstracting and extracting the themes of the organizer and finally discovering and explaining the network of themes of governance factors related to the fight against smuggling of goods and currency will be done. Therefore, qualitative and visual analysis methods based on data and content analysis have been used in this research. In fact, by viewing the relevant documents and receiving the primary data, documents, recordings and results of the interviews are accurately and regularly evaluated and analyzed, and objectives and questions are explained with a qualitative method. The data collection method is

interview, and the data analysis method is thematic analysis. The sampling method was targeted and snowball, and smuggling experts were contacted to collect data. The data and findings of the research include the opinions of interviewees about the proposed strategies for policymaking in the fight in different dimensions, which were analyzed and presented in the form of comprehensive themes. According to the findings of the research, the re-design of the police to fight the smuggling of goods and currency has been investigated at the transnational level and in operational and executive dimensions. To determine the validity of the research, the research tool was approved by several elites in the field of security and law enforcement concepts, and to check the reliability of qualitative research, there are several strategies that are used here to verify the reliability of data by the experts. Therefore, after extracting concepts and themes and drawing a network of themes between them, they were asked to confirm the researcher's understanding of the data by sending the results to several elites. The aim of this task is to ensure that the researcher has correctly analyzed and classified the data correctly.

Results and discussion: The data and findings of the research include the opinions of the interviewees about the proposed strategies for policy making in the struggle in different dimensions, which were analyzed and presented in the form of 7 overarching themes and 23 strategies. According to the interviews conducted in the field of operations and implementation of the fight against smuggling of goods and currency, there was a lot of emphasis on the need to change the structure of the relations between countries in dealing with smuggling. These changes are expressed in dimensions such as decision-making and operations, budget, participation of foreign parties.

Conclusion: According to the interviews conducted in operational and executive fields in the fight against smuggling of goods and currency, the need to change the structure of relations between countries in combating smuggling was emphasized. These changes are expressed in dimensions such as decision-making and operations, budget, participation of foreign parties. In an operational and transnational

framework, the most important solutions provided by the interviewees are the creation of security agreements and information sharing between different countries.

Key words: Information Sharing, Multi-Level Governance, Policy Making, Transnational Level, Smuggling, Iran, Central Asia, Caucasus.

همکاری ایران با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز در مبارزه با قاچاق کالا و ارز ۱

مسعود مرشدی^۲

استادیار گروه پیشگیری از جرم، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

امین عقیقی

دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۲ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۷)

چکیده

قاچاق کالا و ارز یکی از چالش‌هایی است که ریشه‌هایی هم در خارج از کشور دارد. بخش زیادی از این چالش‌ها، وابسته به ارتباط میان کشورها است، از این رو هدف این پژوهش، بررسی چالش‌ها و ارائه راهکارهایی در جهت تغییر در سیاست‌گذاری و همکاری ایران با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز در برابر این پدیده است. پرسش اصلی این نوشتار این است که؛ چگونه می‌توان در مبارزه با قاچاق کالا و ارز میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز تغییر رویکرد ایجاد کرد؟ در پاسخ به این پرسش، این فرضیه مطرح می‌شود که افزایش همکاری و همگرایی میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی و منطقه قفقاز در مبارزه با قاچاق کالا و ارز، موجب تقویت روابط سیاسی و آرامش بیشتر منطقه می‌شود. پژوهش پیش رو از نظر هدف کاربردی بوده و به روش تحلیل مضمون انجام شده است. روش نمونه‌گیری، به صورت هدفمند و گلوله‌برفی است. برای گردآوری داده‌ها، به کارشناسان مبارزه با قاچاق در دستگاه‌هایی مانند: پلیس اقتصادی نیروی انتظامی، تعزیرات حکومتی، اصناف و گمرک مراجعه شد. داده‌ها و یافته‌های پژوهش، دربرگیرنده دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان در مورد راهکارهای پیشنهادی برای سیاست‌گذاری در مبارزه در جنبه‌های گوناگون است که با تجزیه و تحلیل انجام گرفته، در چارچوب زمینه‌های فراگیر، ارائه شده‌اند. با توجه به مصاحبه‌های انجام شده در حوزه کاربردی و اجرا در مبارزه با قاچاق کالا و ارز، بر ضرورت دگرگونی ساختار روابط میان کشورها در برخورد با قاچاق، تأکید فراوانی دیده شد. این دگرگونی‌ها در جنبه‌هایی مانند: تصمیم‌گیری و کاربردی، بودجه و همکاری طرف‌های خارجی بیان شده است.

واژگان اصلی: اشتراک داده‌ها، حکم‌رانی چندسطحی، سیاست‌گذاری، سطح فراملی، قاچاق، ایران، آسیای مرکزی، قفقاز.

^۱ برگرفته از طرح پژوهشی، با عنوان «تغییر رویکرد در مبارزه با قاچاق کالا و ارز با توجه به حکم‌رانی چندسطحی» که برای دفتر پژوهش‌های کاربردی فرماندهی نیروی انتظامی استان همدان با مشارکت پلیس امنیت اقتصادی ج.ا. ایران انجام گرفته است.

^۲ نویسنده مسئول: massuodmorshedy@yahoo.com

مقدمه

قاجاق کالا و ارز آسیب‌های بسیاری به اقتصاد کشور وارد کرده است. یکی از حوزه‌های مربوط با معضل قاجاق در کشور، حوزه منطقه آسیای مرکزی و قفقاز است. به دلیل جایگاه راهبردی منطقه آسیای مرکزی و استقرار این منطقه در قلب اوراسیا، گسترش ارتباطات و دادوستدهای منطقه‌ای و تعمیق همکاری‌های منطقه‌ای با این کشورها، برای سیاست خارجی ایران از ضرورتی انکارناپذیر برخوردار است (Koolae and Emami, 2024: 2). کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز در قرن جدید، به دلیل برخورداری از منابع مهم انرژی و همچنین کنترل بر مسیر ارتباطی شرق و غرب جهان، اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است (Atai and Sheibani, 2011: 2). همچنین منطقه آسیای مرکزی و قفقاز در میان بازارهای اصلی اروپا، آسیا و خاورمیانه قرار گرفته است. این قرار گرفتن در مسیر راه‌های تجاری، دیرزمانی است که آن‌ها را به بازیگران مهمی در اقتصاد جهانی تبدیل کرده است اما، این موقعیت راهبردی، آن‌ها را در برابر فعالیت‌های غیرقانونی قاجاق کالا و ارز نیز آسیب‌پذیر کرده است. این کشورها در سال‌های گذشته، اهمیت همکاری و هماهنگی در مبارزه با این تجارت غیرقانونی را درک کرده‌اند. کشورهای این منطقه، در مورد این همکاری دو رویکرد متفاوت دارند. یکی رویکرد منطقه‌ای درون‌گرا که، مبتنی بر اولویت همکاری‌ها در میان کشورهای درون منطقه است. دیگری رویکرد فرامنطقه‌ای و برون‌گرایانه که مبتنی بر اولویت همکاری با کشورهای خارج از منطقه است (Goodarzi, 2015: 3).

این پژوهش، به ایجاد تلاش‌های مشترک میان این کشورها در زمینه کاربردی و اجرایی برای رویارویی با چالش‌های ناشی از قاجاق می‌پردازد و روشن می‌کند که چگونه این شرکت‌ها، چشم‌انداز اقتصادی و امنیتی منطقه را تغییر می‌دهند. اکنون فعالیت‌های قاجاق، بیشتر به دست شبکه‌های مجرمانه پیچیده‌ای انجام می‌شود که در آن سوی مرزها فعالیت می‌کنند و از مرزهای پُرگذرگاه و سازوکارهای اجرایی ضعیف موجود، در حال بهره‌برداری هستند. این جریان، رویارویی مؤثر با این مشکل را برای کشورها دشوار کرده است. همچنین هماهنگی و همکاری محدود میان کشورهای منطقه، مانع تلاش برای مبارزه با قاجاق می‌شود. رویه‌ها و آیین‌نامه‌های گمرکی ناهماهنگ در میان کشورهای منطقه، خلأهایی را ایجاد می‌کند که می‌تواند از سوی قاجاقچیان، مورد سوء استفاده قرار گیرد. پرسش اصلی این نوشتار این است که: چگونه می‌توان در مبارزه با قاجاق کالا و ارز، میان ایران و منطقه آسیای مرکزی و قفقاز تغییر رویکرد ایجاد کرد؟ در پاسخ به این پرسش، این فرضیه مطرح می‌شود که افزایش همکاری و هماهنگی میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز در مبارزه با قاجاق کالا و ارز، موجب تقویت روابط سیاسی و ثبات بیشتر منطقه می‌شود.

پیشینه پژوهش

نوشته‌های زیادی در مورد قاچاق کالا و ارز، نگاشته شده است، برای نمونه شکیبایی و خاتمی (۲۰۲۱)، در مقاله خود با عنوان «ارزیابی کارایی گمرکات کشور در مبارزه با قاچاق کالا با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها» بیان داشته‌اند که انجام تجارت غیرقانونی بین‌المللی در نتیجه ارزش‌گذاری بالای نرخ ارز، برقراری مالیات‌های تجاری و محدودیت‌های کمی گسترده بر دادوستدهای تجاری رخ می‌دهد. در نتیجه هنگامی که این تجارت‌ها در مقیاس گسترده باشند، اثرهای ویرانگر زیادی بر متغیرهای اقتصادی کشورها خواهند داشت. تجارت‌های غیرقانونی، درآمدهای گمرکی و مالیاتی دولت را کاهش می‌دهند. همچنین، قاچاق کالا و ارز، اثرهای ناخواسته‌ای بر تولیدکنندگان و واردکنندگان قانونی کالا در کشور می‌گذارد. نویسندگان در دستاوردهای خود به این اشاره داشته‌اند که در ایران پدیده قاچاق کالا، بیشتر به دلیل باز نبودن اقتصاد و در نتیجه تفاوت چشمگیر قیمت و کیفیت کالا در دوسوی مرزها، روی می‌دهد تا ساختارهای اقتصاد کلان کشور. در مقاله‌ای دیگر مغربی و سینکی (۲۰۲۰) با عنوان «چالش‌های تسهیل تجارت و رقابت‌پذیری کالاها و اثر آن در مبارزه با قاچاق کالا» به این نتیجه رسیده‌اند که اقتصاد پنهان و قاچاق کالا و ارز یکی از مانع‌های مهم تجارت بین‌الملل و از چالش‌های جدی آسان کردن تجارت و رقابت‌پذیری کالاها در سراسر جهان است. این مقاله به دنبال آن است که تأثیر متقابل قاچاق کالا و تسهیل تجارت و رقابت‌پذیری آن را مورد بحث قرار دهد. هدف از این پژوهش، شناسایی تأثیر قاچاق کالا در تسهیل تجارت و چالش‌های موجود در بالابردن جایگاه آن در تجارت بین‌الملل، به‌منظور رفع مانع‌های موجود و بالا بردن موقعیت تجاری ایران در سطح بین‌المللی است. بر اساس یافته‌های پژوهش، شرایط نامناسبی در تجارت بین‌الملل و صادرات و واردات کشور وجود دارد. این نابسامانی، موجب افزایش فرایند ورود و خروج کالاها غیررسمی و قاچاق کالا شده است. در این زمینه، تسهیل تجارت از راه ساماندهی کامل سامانه‌هایی که در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، پیشنهاد شده است، راهگشا خواهد بود.

زارعی و منطقی (۲۰۲۰) در مقاله خود با عنوان «بررسی تأثیر تسهیل واردات رسمی بر پیشگیری از ورود کالای قاچاق مبتنی بر مدل بانک جهانی» به این اشاره دارند که تجارت خارجی یکی از گزاره‌های مهم و کارآمد، در پیشرفت اقتصادی بوده و به‌نوعی حرکت دهنده اقتصاد کشورها است. یکی از ابعاد مهم تجارت خارجی، واردات کالا است که در کشورها نیز سهم بالایی در سبد تجاری و نیز نقش مهمی در تحقق درآمدهای مالیاتی، رونق تولید و صنعت و کسب و کار دارد. از طرفی یکی از آسیب‌های جدی این حوزه، واردات غیررسمی یا ورود کالای قاچاق به کشور است که سهم بالایی نیز نسبت به کل واردات قانونی دارد. از این‌رو پژوهش پیش‌رو به دنبال بررسی تأثیر تسهیل واردات رسمی کالا، بر پیشگیری از ورود کالای قاچاق (واردات غیررسمی) مبتنی بر شناسه‌های شاخص تجارت فرامرزی (میزان هزینه،

تعداد اسناد و زمان واردات کالا) الگوی بانک جهانی بوده است. یافته‌ها، بیان‌گر آن است که تأثیر تسهیل واردات رسمی و شناسه‌های آن (زمان، هزینه و اسناد) تأثیر مثبت و معناداری بر پیشگیری از ورود کالای قاچاق به کشور دارد. پیشگاهی فرد و همکاران (۲۰۱۳) در مقاله خود با عنوان «بسترهای ژئوپلیتیکی قاچاق کالا و ارز با تأکید بر بازارچه‌های مرزی (مطالعه موردی: استان کرمانشاه)» بیان داشته‌اند که کارهای تجاری پویا و بازارچه‌های مرزی، می‌توانند نقش اساسی و بسیار موثری در ترقی و پیشرفت و همچنین، توسعه پایدار اقتصاد نواحی مرزی، توزیع مناسب درآمدها، ایجاد روابط دوستی و جلوگیری از مهاجرت و به‌ویژه کاهش و جلوگیری از جریان قاچاق کالا و ارز هم داشته باشند. نویسندگان در نتیجه‌های پژوهش بیان می‌کنند که مجموعه عوامل ژئوپلیتیکی نامناسبی در مناطق مرزی وجود دارد که مانند بازارچه‌های مرزی، زمینه قاچاق کالا و ارز را فراهم کرده است. امنیت و ثبات اقتصادی نیز در این مناطق وجود ندارد و بیشتر زمان‌ها، سرمایه‌گذاری برای حل مشکل بیکاری در کانون توجه نیست.

در پیشینه‌های بررسی شده بر موردهایی چون بازنبودن اقتصاد، تسهیل تجارت و رقابت‌پذیر - کردن تجارت، تأکید شده است اما جستارهایی چون همکاری‌های میان جوامع مدنی، اصناف، سازمان‌ها و اداره‌های دولتی کشورها و در مجموع ایجاد رویکردی فراگیر نادیده گرفته شده است.

چارچوب نظری

وضعیت کنونی مبارزه با قاچاق کالا و ارز میان ایران و منطقه آسیای مرکزی و قفقاز با چالش‌های متعددی چون مرزهای پرگذرگاه، فساد اداری، ضعف اجرای قانون، نبود هماهنگی میان مقام‌های مربوط و محدودیت منابع برای نظارت و اجرای مؤثر روبه‌رو است. این چالش‌ها نیاز به رویکردی مشارکتی و جامع‌تر، برای رسیدگی به فعالیت‌های قاچاق در منطقه را نشان می‌دهد. با تأکید بر اصول حکمرانی چندسطحی، می‌توان یک چارچوب نظری جدید برای هدایت تلاش‌ها برای مبارزه مؤثر با قاچاق، میان ایران و منطقه آسیای مرکزی و قفقاز ایجاد کرد.

حکمرانی چندسطحی، به مذاکره مستمر میان دولت‌های درگیر در چندین سطح سرزمینی اشاره دارد. بازیگران فراملی، ملی، دولت‌های منطقه‌ای و محلی، در شبکه‌های خط‌مشی فراگیر درگیر هستند. در زمینه مبارزه با قاچاق، این رویکرد اهمیت تقویت همکاری و هماهنگی میان ذینفعان گوناگون، برای رسیدگی به چالش‌های پیچیده ناشی از فعالیت‌های غیرقانونی در سراسر مرزها را برجسته می‌کند. اگرچه، با وجود ارجاع به شبکه‌ها، حکمرانی چندسطحی بر روابط میان‌دولتی (عمودی) و به‌ویژه نقش دولت‌های محلی به عنوان یک «سطح سوم» مهم در سیاست خارجی متمرکز است. نظریه‌پردازان حکمرانی چندسطحی ادعا کرده‌اند که شایستگی

و کارایی از دولت‌های مرکزی کاهش یافته و به سطح فراملی و سطح فروملی گسترش یافته است (Behnke, Broschek, and Sonnicks, 2019: 3). حکم‌رانی چندسطحی، اصول خود در مورد حکم‌رانی را از اصول مشارکت، بسیج عمومی یا مذاکره به دست آورده است. این مفاهیم، افزایش بازیگران غیردولتی در سیاست‌گذاری عمومی را برجسته می‌کند. حکم‌رانی چندسطحی، رسم‌ها و شیوه‌های حاکم را توصیف می‌کند که در آن صلاحیت مرجع مربوط به وظایف ویژه است، جایی که حوزه‌های قدرت در سطح‌های گوناگون سرزمینی عمل می‌کنند و ممکن است هم‌پوشانی داشته باشند.

بنابراین، حکم‌رانی چندسطحی با ادبیات دامنه‌داری، در مورد گسترش دولت به گستره فراگیری از کارگزاری‌ها^۱، گروه‌ها و انجمن‌ها^۲ است. این مشارکت، به عنوان محوری در حکم‌رانی چندسطحی است (Daniell and Kay, 2018: 3). این رویکرد فراگیر، اثربخشی تلاش‌های مبارزه با قاچاق را با استفاده از تخصص‌ها و منابع متنوع، افزایش می‌دهد. در حکم‌رانی چندسطحی ظرفیت تصمیم‌گیری در سطح‌های گوناگونی قرار دارد. حکم‌رانی چندسطحی هم در سطح محلی، با شبکه‌های بازیگران عمومی و خصوصی و هم در سطح فراملی، با شبکه‌های بازیگران عمومی و خصوصی مبتنی بر شهر شناسایی می‌شود. در سطح فراملی شبکه‌ای از تشکل‌های مدنی، سازمان‌های فراملی، دولت‌های منطقه‌ای، شورای مجالس و مانند آن تشکیل می‌شود. این ویژگی بی‌مانند در حکم‌رانی چندسطحی است (Kuhlmann and Franzke, 2022: 6). در زمینه مبارزه با قاچاق، این تمرکززدایی امکان پاسخ‌های چابک‌تری به چالش‌های ناشی از فعالیت‌های غیرقانونی را فراهم می‌آورد و یک تلاش هماهنگ با مشارکت بازیگران گوناگون را ممکن می‌سازد. این تشکل‌ها توانایی رویارویی با دولت‌های ملی را دارند. همچنین امکان نظارت بر اختلاف‌های فراملی را دارند و آن‌ها را از راه تفسیر قانون حل می‌کنند (Bartle, Bache, and Flinders, 2022: 5). این توانایی، در راه مبارزه با قاچاق تأثیرگذار است. ظرفیت بالای بازیگران فراملی و بسیج جامعه گروه‌ها در حکم‌رانی چندسطحی، به عنوان یک تجدید نظر بیان می‌شود. در واقع، وقتی به تغییرهای نهادی در دهه‌های گذشته نگاه می‌کنیم، متوجه تعدادی از موردهای ناسازگار با اصلاحات قانون اساسی و تغییر صلاحیت‌ها، به ویژه در اروپا و در نتیجه منطقه‌ای شدن قدرت‌های دولتی می‌شویم، اما گاهی بسیار کمتر از خواسته‌های حکم‌رانی چندسطحی است (Wiesner, 2017: 12). حکم‌رانی چندسطحی، فعال‌سازی هم‌زمان بازیگران دولتی و غیردولتی را توصیف می‌کند که این بازیگران در سطح‌های گوناگون قدرت، قرار دارند (Börzel, 2020: 10). در مقایسه با سلطه دولت ملی، جستار اصلی در این جا این است که حکم‌رانی باید در سطح‌های گوناگون سرزمینی عمل کند، تا تغییرها در دامنه سیاست خارجی از سطح‌های جهانی تا محلی را به

1. Agencies
2. Commission

تصویر بکشد. بنابراین، تنها از راه انعطاف‌پذیری مقیاس در حکمرانی می‌توان چنین تأثیرهای خارجی را دید (Bartle, Bache, and Flinders, 2022: 33).

در چارچوب تلاش‌های مبارزه با قاچاق، مشارکت گسترده وسیعی از ذینفعان، هم‌چون بازیگران دولتی و خصوصی می‌تواند اثربخشی کارهای اجرایی را افزایش داده و شفافیت و پاسخگویی در مبارزه با فعالیت‌های غیرقانونی را افزایش دهد. حکمرانی چندسطحی، بر تغییر قدرت «از یک اقتدار واحد که به طور عقلانی در مرکز حکومت عمل می‌کند، به سمت انتشار قدرت و «مراکز چندگانه» تمرکز می‌کند. در حوزه حاکمیت محیطی، مشارکت غیردولتی بازیگران، برای نمونه شهروندان خصوصی، برای حکمرانی چندسطحی ضروری است. مشارکت آن‌ها به‌عنوان راهی برای غلبه بر فقدان اثربخشی، در سیاست‌گذاری محیط زیستی پیشنهاد شده است (Trein, 2019: 3). هم‌چنین حکمرانی چندسطحی، انتشار عمودی و افقی قدرت را در فرایندی بررسی می‌کند که با مذاکره و چندپارگی به جای اجبار و تمرکز مشخص می‌شود. دولت تکه تکه، قطعه قطعه و جداشده مجبور است قدرت را به اشتراک بگذارد و با بازیگران دیگر مذاکره کند. در نتیجه برای ایجاد حکمرانی چندسطحی، ما نیاز داریم که نه تنها دولت در سطح‌های گوناگون بلکه بازیگران غیردولتی را نیز دربر گیرد. بازیگران غیردولتی باید به گونه‌ای اساسی درگیر شوند، یا در مشارکت آن‌ها برای تصمیم‌گیری مقتدرانه (برخلاف مشارکت ساده آن‌ها در اجرا و ارزیابی تصمیم‌ها)، به روش‌های تازه‌ای اشاره می‌کنند که در آن بازیگران دولتی و غیردولتی، در همه رده‌های تصمیم‌گیری، اجرا و ارزیابی سیاست‌های عمومی تعامل دارند (Camões, 2022: 4). در مبارزه با قاچاق، با مشارکت دادن بازیگران غیردولتی، مانند شهروندان خصوصی، سازمان‌های جامعه مدنی و نهادهای بخش خصوصی می‌توان از تخصص، منابع و دیدگاه‌های ارزشمند آن‌ها به طرح‌های مبارزه با قاچاق کالا کمک کرده و اثربخشی آن‌ها را افزایش داد.

در جهت حکمرانی چندسطحی برای رفع چالش‌ها میان دولت‌ها، می‌توان به صورت غیر-سلسله‌مراتبی و با توافق‌های غیررسمی یا قانون‌های مصوب مجلس‌ها، به هماهنگی و انسجام در سیاست‌گذاری و اجرا دست یافت (Camões, 2022: 5). می‌توان گفت روش‌ها در حکمرانی چندسطحی متفاوت است، که این روش‌ها بر حل گرفتاری‌های جمعی دولت‌ها، تأثیرگذار است. به این ترتیب، روابط اجرایی-قانونی در بازیگران فروملی بسیار مهم است. تقسیم قدرت، گرایش بازیگران فروملی را برای ایجاد موافقت‌نامه‌ها افزایش داده و این نکته، استقلال دولت‌ها را زیر سوال می‌برد (Hensengerth and Lu, 2019: 4). بنابراین، می‌توان گفت پرداختن به قاچاق میان ایران و منطقه آسیای مرکزی و قفقاز از راه یک رویکرد چندسطحی شامل: هماهنگی غیرسلسله‌مراتبی، توافق‌های غیررسمی و تعامل با سازمان‌های فرعی امکان‌پذیر است. توجه دقیق به پویایی‌های تقسیم قدرت برای دستیابی به اجرای مؤثر سیاست و حل چالش‌های جمعی، از پیش‌نیازهای دیگر است.

یکی از موردهای مربوط به حل مسئله در حکم‌رانی چندسطحی، یکپارچگی سیاسی است. پیکربندی‌های حاصل از ترکیب سطح‌ها در حکم‌رانی چندسطحی، چارچوب نهادی ویژه‌ای را تعیین می‌کند که زمینه اداره یک چالش سیاستی را در آن ایجاد می‌کند. نخستین وجه ساختاری که برای حل مسئله در محیط‌های چندسطحی مهم است، یکپارچگی سیاسی است. در تعریف یکپارچه‌سازی سیاسی از دیدگاه دولت، می‌توان گفت: در مورد یکپارچه‌سازی نهادهای سیاسی همه‌کاره، حق تصمیم‌گیری تا اندازه‌ای از میان رفته است، زیرا بیشتر دولت‌های سرزمینی، استقلال قانون‌گذاری فراوانی دارند که در مجلس‌های قانون‌گذاری محلی نهادینه شده است. یکپارچه‌سازی سیاسی به فرایندی اشاره دارد که در آن بازیگران از سطح‌های گوناگون، مانند کشورهای عضو وفاداری‌ها، فعالیت‌های سیاسی و خواسته‌های خود را به سوی مرکز جدیدی تغییر می‌دهند که به ایجاد یک جامعه سیاسی جدید منجر می‌شود، که بر دولت‌های موجود تحمیل می‌شود. برای هدف‌های چارچوب اشاره‌شده، ما یکپارچگی سیاسی را به عنوان درجه‌ای که تصمیم‌گیری در مرکز سیاست چندسطحی نهادینه می‌شود، می‌پذیریم. به عبارت دیگر، درجه بالای یکپارچگی سیاسی، نشان‌دهنده تمرکز قدرت تصمیم‌گیری است. یکپارچه‌سازی سیاسی می‌تواند با یکپارچگی سیاست در سطح‌های گوناگون دولت، همراه باشد. برای نمونه در اتحادیه اروپا، یکپارچه‌سازی صلاحیت‌های سیاسی، در پی انتقال صلاحیت‌های ویژه سیاست به سطح‌های بالاتر دولت انجام شد (Trein, 2019: 5). در زمینه مبارزه با قاچاق، یکپارچگی سیاسی، باید دربرگیرنده تغییر قدرت تصمیم‌گیری به سوی مرکز جدیدی باشد که تلاش‌ها را در سطح‌های گوناگون حکومت برای رسیدگی به این موضوع به‌طور جمعی هماهنگ می‌کند. راهبردهای مبارزه با قاچاق، میان ایران و منطقه آسیای مرکزی و قفقاز، می‌تواند دربرگیرنده انتقال صلاحیت‌های سیاستی ویژه، به سطح‌های بالاتر حکم‌رانی و اطمینان داشتن از همکاری کشورهای عضو باشد.

مفهوم سنتی وستفالیایی^۱ از حاکمیت، بر اصل مداخله نکردن در امور داخلی و اصل اجماع - که به‌طور کامل مربوط است - تأکید می‌کرد. این مفهوم، دربرگیرنده سه هنجار بود: نخست اینکه، حاکم یک دولت تنها بر قلمرو داخلی خود، اعمال قدرت می‌کند. دوم اینکه، همه کشورهای از دیدگاه قضایی برابر هستند. سوم اینکه، دولت‌های عضو تابع هیچ قانونی جز قانون خود نیستند. در این دیدگاه، نهادهای بین‌المللی به عنوان ابزار دولت سرزمینی، بدون تملک ارزیابی می‌شوند. با این حال، حکم‌رانی چندسطحی، اقتدار سیاسی حاکمیت وستفالیایی را تضعیف کرد. مهم‌تر از همه، فراموشی‌سازی فرایندی را توصیف می‌کند که نهادهای بین‌المللی، رویه‌هایی را ایجاد کردند که با اصل اجماع و اصل مداخله نکردن در تضاد است (Behnke, Broschek, and Sonnicks, 2019: 3). به این ترتیب، برخی از هنجارها و قوانین بین‌المللی،

^۱ Westphalian

تعهدهایی را برای دولت‌های ملی ایجاد می‌کنند، برای نمونه، در زمان‌هایی کارهایی را انجام می‌دهند که با انجام این کار موافقت نشده است. بنابراین فراملی‌سازی به اقتدار سیاسی فراتر از دولت-ملت منجر می‌شود. نهادهای بین‌المللی، زمانی دارای صلاحیت هستند که دولت‌ها از اساس یا در عمل، توانایی خود را برای تصمیم‌گیری الزام‌آور در مورد مسائل مربوط به صلاحیت داخلی یک دولت به رسمیت بشناسند، هرچند این تصمیم‌ها مغایر با سیاست‌های خود دولت باشد (Veeneman and Mulley, 2018: 3). این اقتدار سیاسی گسترش‌یافته مستلزم مشروعیت است که می‌تواند از راه به رسمیت شناختن دولت‌ها از توانایی نهادها برای رویارویی با چالش‌های فرامرزی، مانند قاچاق به دست آید. نهادهای بین‌المللی می‌توانند با ایجاد هنجارها و قوانینی که تعهدهایی را برای دولت‌های ملی ایجاد کند، نقش مهمی در هماهنگی تلاش‌ها برای مبارزه با قاچاق داشته باشند.

مفهوم حکمرانی چندسطحی، نوید درک بهتر زمینه‌سازی‌های پیچیده نهادهای حاکمیتی را نسبت به مفهوم دولت‌های مستقل می‌دهد. در حکمرانی چندسطحی، دولت-ملت‌ها از منابع خود مانند انحصار استفاده از قدرت در یک قلمرو معین چشم‌پوشی نخواهند کرد. با این وجود، در حالی که دولت-ملت نقش مهمی در حکمرانی چندسطحی خواهد داشت، اما دیگر مهم‌ترین نهاد سیاسی برای انجام تمام کارها نخواهد بود. دولت-ملت انحصار خود را بر اقتدار سیاسی از دست داده است (Zum, 20212: 5). با این حال، دولت به طور فزاینده‌ای نقش یک مدیر با اقتدار را دارد. در حوزه‌های فراملی، حکومتی مؤثر و مشروع است که بتواند در تعامل با سطح‌های گوناگون سیاسی باشد. این تعامل، بیشتر نیازمند شناخت فراملی چالش‌ها، تصمیم‌گیری در انجمن‌های منطقه‌ای و اجرای این تصمیم‌ها، در سطح ملی است. بنابراین، حکمرانی چندسطحی، در ادامه سطح‌های دیگر حکمرانی پیش نمی‌رود، بلکه از تعامل سطح‌ها و سازمان‌های گوناگون تشکیل شده است، به موجب آن هر سطح و سازمان نمی‌تواند به صورت یک طرفه کار کند (Zum, 20212: 8). اگر بیش از یک سطح قدرت را از خود نشان دهند، نیاز به هماهنگ‌کردن تصمیم‌ها میان سطح‌های گوناگون وجود دارد.

بنابراین می‌توان از حکمرانی چندسطحی صحبت کرد. در حکمرانی چندسطحی، هنجارها و قوانین تدوین شده به وسیله سطوح بالاتر، بیشتر به دست واحدهای غیرمتمرکز اجرا می‌شود. مقررات بین‌المللی نیز باید به دست آن‌ها اجرا شود. سطح‌ها دربرگیرنده دولت‌ها و سازمان‌های ملی و همه قوانین پذیرفته شده است. از آنجا که آیین‌نامه‌ها همیشه در حوزه‌های موضوعی دیگری، فراتر از موردهایی که به آن معطوف شده‌اند، تأثیر می‌گذارند، حکمرانی نیز دربرگیرنده هماهنگی سیاست‌های گوناگون که در یک سطح یا در سطح‌های گوناگون تدوین شده‌اند، می‌شود (Trein, 2019: 5). در زمینه مبارزه با قاچاق، حکمرانی چندسطحی نشان می‌دهد که سطح‌های گوناگون دولت و سازمان‌ها نیاز به تعامل و هماهنگی تلاش‌های خود دارند. این تعامل ممکن است دربردارنده شناخت فراملی چالش‌ها، تصمیم‌گیری در انجمن‌های منطقه‌ای

و اجرای این تصمیم‌ها در سطح ملی باشد. در نتیجه، کارکردهای حکمرانی در سطح‌های گوناگون توزیع می‌شوند و هر سطح در حوزه‌های موضوعی ویژه‌ای اختیارات را اعمال می‌کند.

روش پژوهش

در بررسی «سیاست گذاری در زمینه همکاری و همگرایی منطقه‌ای در حوزه کاربردی و اجرایی در مبارزه با قاچاق کالا و ارز»، از روش تحلیل متن و محتوا از نوع «شبکه مضمونی» که توسط «آتراید- استپرلینگ»^۱ معرفی شده است، استفاده می‌شود. در این روش تلاش می‌شود از متن به مضمون‌های پایه‌ای، مضمون‌های سازمان‌دهنده و مضمون‌های فراگیر دست یافت. بنابراین در آغاز، تحلیل متن همه مصاحبه‌ها و استخراج مضمون‌های پایه و به عبارتی تحلیل متن انجام خواهد شد. سپس نحوه ذهنی‌سازی و استخراج مضمون‌های سازمان‌دهنده و در پایان نیز کشف و توصیف شبکه مضمون‌های گزاره‌های حکمرانی مربوط با مبارزه با قاچاق کالا و ارز، انجام خواهد شد. بنابراین، در این پژوهش از روش تحلیل ظاهری و محتوایی کیفی مبتنی بر تحلیل داده‌ها و مضمون‌ها استفاده شده است. جامعه آماری مورد بررسی این پژوهش؛ مدیران متخصص دستگاه‌های درگیر و کشف‌کننده قاچاق و فرماندهان ارشد پلیس، کارشناسان حوزه قاچاق در سازمان‌ها و دستگاه‌های درگیر در قاچاق و معاون‌های قاچاق در تعزیرات حکومتی هستند و به این دلیل انتخاب شده‌اند که پیرامون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، دانسته‌ها و تجربه ارزشمندی دارند. از آنجا که جامعه آماری از حجم و وسعت جغرافیایی زیادی برخوردار بوده و امکان مراجعه پژوهش‌گر، به همه آن‌ها میسر نبود، ناگزیر به علت نداشتن آمار از همه افراد کارشناس در این زمینه، از تعدادی کارشناس که می‌توانستند در بخش کشف داده‌های کیفی به پژوهش‌گر کمک کنند، استفاده شد. با این فرایند تعداد ۱۴ کارشناس آزموده برای مصاحبه، کافی تشخیص داده شده است.

نمونه‌گیری در این پژوهش، به صورت هدف‌مند و گلوله برفی بوده است. در واقع نمونه‌گیری هدف‌مند که به آن نمونه‌گیری غیراحتمالی، هدف‌دار یا کیفی نیز می‌گویند، به معنای انتخاب هدف‌دار واحدهای پژوهش، برای کسب دانش یا داده‌ها است. به عبارت دیگر، منطق و قدرت این نوع از انتخاب به این مفهوم بازمی‌گردد که نمونه‌های انتخاب‌شده، بیشترین میزان داده‌ها را بر اساس پرسش پژوهش فراهم آورند. از این رو، این نوع از نمونه‌گیری دربردارنده انتخاب واحدهای مورد پژوهش بر اساس هدف‌های پژوهش است. در این پژوهش نیز این منطق برای انتخاب نمونه‌ها به کار گرفته خواهد شد. پس از هر مصاحبه با توجه به تحلیل متن مصاحبه و هدف پژوهش، نمونه پسین انتخاب خواهد شد. روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش، میدانی - کتابخانه‌ای است. ابزار گردآوری داده‌ها نیز دربردارنده مصاحبه، گردآوری

¹ . Atride - Stepperling

منابع، فیش برداری و نکته برداری از آن‌ها و استفاده از شبکه جهانی اینترنت در بررسی منابع و مقاله‌های موجود است. در بخش میدانی پژوهش، از ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته با نمونه‌های انتخاب شده، از راه پرسش در مورد تجربه‌های مشارکت کنندگان، پیرامون گزاره‌های حکم‌رانی مربوط با مبارزه با قاچاق کالا و ارز استفاده خواهد شد. در این پژوهش از روش تحلیل متن و محتوا از نوع «شبکه مضمونی» که توسط آتراید- استپرلینگ شناسانده شده، استفاده شده است. در این روش تلاش می‌شود از متن به مضمون‌های پایه‌ای، مضمون‌های سازمان‌دهنده و مضمون‌های فراگیر دست یافت، بنابراین در آغاز تحلیل متن همه مصاحبه‌ها و استخراج مضمون‌های پایه و به عبارتی تحلیل متن انجام خواهد شد. سپس نحوه ذهنی‌سازی و استخراج مضمون‌های سازمان‌دهنده و در پایان نیز کشف و توصیف شبکه مضمون‌های گزاره‌های حکم‌رانی مربوط با مبارزه با قاچاق کالا و ارز، انجام خواهد گرفت. در نتیجه، در این پژوهش از روش تحلیل داده‌ها و مضمون‌ها استفاده شده است. با مشاهده یافته‌ها و دریافت داده‌های نخستین، یافته‌ها ثبت شده و نتیجه مصاحبه‌ها مورد ارزیابی و تحلیل دقیق و منظم قرار می‌گیرد. برای تعیین روایی پژوهش، ابزار پژوهش به وسیله چند تن از نخبگان در زمینه پیامدهای امنیتی و انتظامی تأیید شد. برای بررسی قابلیت اعتماد پژوهش‌های کیفی راهبردهای گوناگونی وجود دارد که در اینجا از راهبرد تأیید داده‌ها به وسیله نخبگان، برای قابلیت اعتماد استفاده شده است. به این سان که پس از استخراج مفهوم‌ها، مضمون‌ها و ترسیم شبکه مضمون‌های میان آن‌ها، با فرستادن نتیجه‌ها به چند تن از نخبگان از آن‌ها درخواست شد تا درستی فهم پژوهش‌گر از داده‌ها را تأیید کنند. هدف از این کار اطمینان پژوهش‌گر از تحلیل درست و طبقه‌بندی مناسب داده‌ها است.

جدول ۱. خلاصه ویژگی‌های توصیفی پاسخگویان

متغیر	طبقه‌بندی متغیر	فراوانی (نفر)	درصد
جنسیت	مرد	۱۴	۱۰۰
	زن	۰	۰
تخصص/شغل	انتظامی	۳	۲۲
	حقوقی	۲	۱۴
	کارشناس	۶	۴۳
	مدیر	۳	۲۱
تحصیلات	کارشناسی	۴	۲۹
	کارشناسی ارشد	۱۰	۷۱
	دکتری تخصصی	۰	۰
سابقه کار	۵-۱	۲	۱۵
	۱۰-۶	۱	۱۴
	۱۵-۱۱	۴	۲۶
	۲۰-۱۶	۳	۱۹
	۳۰-۲۱	۴	۲۶

Source: Authors

یافته‌های مربوط به راهکارهای مبارزه با قاچاق کالا و ارز

با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل مصاحبه‌ها و همچنین رویکرد چندسطحی در مبارزه با قاچاق کالا و ارز در سطح فراملی و در بُعد کاربردی و اجرا، راه‌کارهایی ارائه شد که در ادامه بیان می‌شود. برخی از موردها نیز به علت اهمیت بالای خود، هم به صورت کلی و هم در ابعاد کوچک‌تری مورد اشاره قرار گرفته‌اند.

کاربرد و اجرا در سطح فراملی

پس از حذف و اصلاح و یکپارچه‌سازی مضمون‌های پایه، مربوط به سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری در سطح فراملی، راهکارهای زیر به دست آمد که در جدول ۲ مشاهده می‌شود. این گزاره‌ها بیشتر دربرگیرنده همکاری صنفی، همکاری انجمن‌های مدنی، همکاری گمرکی، تفاهم‌نامه‌های امنیتی، تشکیل پلیس‌های مشترک و تعامل در برخورد با قاچاقچیان است.

جدول ۲: کاربرد و اجرا در سطح فراملی

مضمون‌های فراگیر	کاربرد و اجرا در سطح فراملی	فراوانی
امنیتی	تشدید نظارت بر گلوگاه‌های کشورهای همسایه	۹
امنیتی	نظارت بر مسیرهای با ظرفیت قاچاق	۱۰
امنیتی	ایجاد سازمان‌های پلیسی و داده‌های مشترک	۸
قانون	ایجاد مقررات سلبی و ایجابی در میان کشورهای همسایه	۵
همکاری سازمانی	شورای همکاری مبارزه با قاچاق	۶
امنیتی	تفاهم‌نامه‌های امنیتی	۵
همکاری سازمانی	تقویت ارتباطات	۸
قانون	الزام پیروی از قانون جهانی مبارزه با قاچاق کالا و ارز	۴
همکاری صنفی	همکاری اصناف	۸
همکاری صنفی	همکاری صنایع	۵
همکاری مدنی	همکاری انجمن‌های مدنی	۹
همکاری مدنی	تعامل شخصیت‌های تأثیرگذار در جوامع کشورها	۴
امنیتی	ایجاد سامانه‌های برخط برای اشتراک گذاری داده‌ها	۱۲
همکاری قضایی	هماهنگی اجرایی تعزیرات کشورها	۴
همکاری گمرکی	هماهنگی اجرایی گمرک کشورها	۶
همکاری گمرکی	بازرسی درگاه‌های مرزی با همکاری اجرایی	۳
همکاری سازمانی	ایجاد سازمان‌ها و نهادهای مشترک میان دستگاه‌های مربوط با مبارزه قاچاق	۳
همکاری سازمانی	ستادهای قاچاق مشترک	۴
همکاری گمرکی	گمرک مشترک	۸
همکاری قضایی	تعامل در برخورد با قاچاقچیان حرفه‌ای	۴

۵	مشارکت اصناف	همکاری صفتی
۵	عضویت در سازمان جهانی تجارت	قانون
۴	تشکیل گمرک منطقه‌ای	همکاری گمرکی

Source: Authors

در بررسی بعد کاربردی و اجرا در زمینه مبارزه با قاچاق کالا و ارز، می‌توان گفت راهکارهای موجود با تعداد ۲۳ مورد و در چارچوب ۷ مضمون فراگیر، حجم چشمگیری از مجموع راهکارهای ارائه شده را به خود اختصاص داده‌اند که مضمون فراگیر امنیتی، بیشترین گزاره را دارد. در ادامه هر یک از مضمون‌های مربوط به کاربرد و اجرا در چارچوب شکل‌های زیر دیده می‌شوند:

شکل ۱: مضمون‌های پایه مربوط به مضمون فراگیر امنیتی

Source: Authors

مرزهای پرگذرگاه میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز فرصت‌هایی را برای قاچاقچیان ایجاد می‌کند تا از بازرسی‌های ضعیف مرزی نبود فناوری نظارتی و حضور ناکافی نیروی انتظامی استفاده کنند. این می‌تواند به افزایش فعالیت‌های مجرمانه فرامرزی و مسیرهای تجاری غیرقانونی منجر شود که امنیت مرزی را تهدید می‌کند. همچنین قاچاق کالا و ارز می‌تواند بازخوردهای اجتماعی منفی بر همه جوامع داشته باشد، برای نمونه تولید فراورده‌های تقلبی، ازدست دادن مشاغل در صنایع قانونی و ایجاد قیمت‌های ساختگی در بازار که می‌تواند نابرابری‌ها را تشدید کند، تنش‌های اجتماعی را دامن بزند و به ناآرامی‌های اجتماعی در مناطق مرزی بیانجامد. کالاها و ارزهای قاچاق، برای تأمین مالی فعالیت‌های تروریستی، چون خرید سلاح‌ها، استخدام شبه‌نظامیان و برنامه‌ریزی حمله‌ها استفاده می‌شود. این یک تهدید مستقیم برای امنیت ملی و ثبات منطقه است. تمرکز بر روی برخورد قاطع با قاچاقچیان حرفه‌ای و باندهای قاچاق در ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز، نقش تأثیرگذاری بر جلوگیری از

قاچاق دارد. این نکته پراهمیت، وابسته به تشکیل پلیس‌های مشترک و تشدید نظارت بر مراکز انباشت در کشورهای این مناطق است.

شکل ۲: مضمون‌های پایه مربوط به مضمون فراگیر قانون

Source: Authors

یکی از چالش‌های اولیه در مبارزه با قاچاق کالا و ارز، نبود قوانین جامع و مؤثر در بسیاری از کشورهای منطقه است. قوانین ضعیف یا منسوخ مربوط به گمرک، تجارت، پولشویی و امنیت مرزها می‌تواند روزه‌هایی ایجاد کند که قاچاقچیان برای فرار از کشف و پیگرد قانونی از آنها سوءاستفاده کنند. تفاوت در دستگاه‌های قانونی، رویه‌ها و سازوکارهای همکاری، میان کشورهای منطقه می‌تواند مانع تلاش‌ها برای رسیدگی مؤثر به فعالیت‌های قاچاق فرامرزی شود. فساد در سازمان‌های مجری قانون، سرپرست‌های گمرک و دیگر نهادهای دولتی می‌تواند مانعی در برابر تلاش‌ها برای مبارزه با قاچاق کالا و ارز، از راه امکان دادن به قاچاقچیان، برای رشوه دادن به مقام‌ها، دستکاری فرایندهای قانونی و فرار از پاسخگویی شود. کمبود و نبود راهکارهای مؤثر ضدفساد و حمایت از افشاگران، بیم بخشودگی از مجازات را برای افرادی که در فعالیت‌های قاچاق وارد شده‌اند، بیشتر می‌کند. در این زمینه، پایش و شناسایی خلأهای قانونی و قوانین ناکارآمد و متعارض در میان کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز و اصلاح آن‌ها می‌تواند، نقش مؤثری داشته باشد.

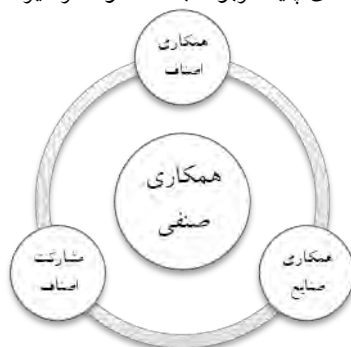
شکل ۳: مضمون‌های پایه مربوط به مضمون فراگیر همکاری سازمانی

Source: Authors

وجود چندین سازمان مسئول بازرسی برای مرزها، گمرک‌ها، پلیس و آیین‌نامه‌های مالی در کشورهای گوناگون می‌تواند به پراکندگی سازمانی و تداخل دستورها منجر شود. نبود هماهنگی و همکاری میان سازمان‌های مجری قانون در داخل و میان کشورهای منطقه، تلاش‌ها برای مبارزه با قاچاق کالا و ارز را با چالش روبه‌رو کرده است. اشتراک ناکافی داده‌ها، اولویت‌های کاربردی متفاوت و ارتباط محدود میان‌سازمانی، به شکاف‌هایی در اجرا منجر شده است و به شبکه‌های قاچاق، اجازه می‌دهد از ضعف‌های دستگاه‌ها سوءاستفاده کنند. اگر می‌خواهیم پدیده قاچاق از میان برود، نقش همکاری و هماهنگی، میان سازمان‌ها و دستگاه‌های گوناگون کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز باید افزایش یابد. در این زمینه، باید دستگاه‌های متناظر در هر کشور از این مناطق، با دستگاه‌های ایران همکاری لازم را انجام دهند.

شکل ۴: مضمون‌های پایه مربوط به مضمون فراگیر همکاری صنفی

Source: Authors

اتحادیه‌های صنفی در منطقه، حضور یا نمایندگی قوی در بخش‌های مربوط به فعالیت‌های قاچاق مانند: حمل و نقل، آماده‌سازی و گمرک ندارند. همکاری میان اتحادیه‌های صنفی در سراسر مرزهای منطقه، محدود است که می‌تواند مانع تبادل داده‌ها یا به اشتراک‌گذاری بهترین شیوه‌ها و تلاش‌های مشترک برای رویارویی با چالش‌های مشترک مربوط به قاچاق کالا و ارز شود. همکاری صنایع و اتحادیه‌ها، در جهت روان‌سازی تجارت و از میان رفتن گرایش به قاچاق کالا توسط تولیدکنندگان و اصناف در کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز، در مهار کردن قاچاق مؤثر است.

شکل ۵: مضمون‌های پایه مربوط به مضمون فراگیر همکاری مدنی

Source: Authors

سازمان‌های جامعه مدنی در ایران و برخی از کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز ممکن است با مداخله سیاسی، سرکوب یا محدودیت در فعالیت‌های خود روبه‌رو شوند که می‌تواند استقلال، آزادی بیان و توانایی آن‌ها را برای رسیدگی به چالش‌های مربوط به قاچاق کالا و ارز به طور آشکار و مؤثر محدود کند. نبود هماهنگی و اتحاد میان سازمان‌های مدنی می‌تواند مانع توانایی آن‌ها در رسیدگی جمعی به چالش‌های مربوط به قاچاق کالا و ارز شود. در این میان

انجمن‌های مدنی، نقش فعالی در شکل‌دهی برنامه‌های جامعه دارد، زیرا نماد اصلی توانمندسازی انسانی است. بنابراین، این نوع رفتار نیروهای مدنی در جامعه‌های مردم‌سالاری که به خوبی کار می‌کنند، واکنش مناسب را دریافت می‌کنند. این واکنش‌های آشکار انبوه باید در توضیح نتیجه قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، پیش از تغییر تمرکز از ارزش‌ها به نهادها مورد توجه جدی قرار گیرد.

شکل ۶: مضمون‌های پایه مربوط به مضمون فراگیر همکاری قضایی

Source: Authors

قاچاق کالا و ارز می‌تواند با منافع سیاسی و اقتصادی، درهم آمیخته و به ایجاد حساسیت‌هایی منجر شود که ممکن است مانع همکاری شفاف و مؤثر قضایی شود. ملاحظات سیاسی ممکن است بر تمایل مقام‌ها، برای همکاری فرامرزی در مورد پرونده‌های مربوط به قاچاق تأثیر بگذارد. نبود یا محدود بودن محدوده «پیمان‌های همکاری حقوقی متقابل میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز» می‌تواند سازوکارهای رسمی همکاری در گردآوری مدارک و اجرای درخواست کمک حقوقی را نابسامان کرده و بازگرداندن مظنونین مربوط به فعالیت‌های قاچاق را دچار پیچیدگی کند. بنابراین، همسوسازی و وحدت رویه میان نهادهای قضایی کشورهای این دو منطقه، پیرامون مبارزه با قاچاق و نهادینه کردن تسریع در پرونده‌های شهروندان می‌تواند مؤثر باشد.

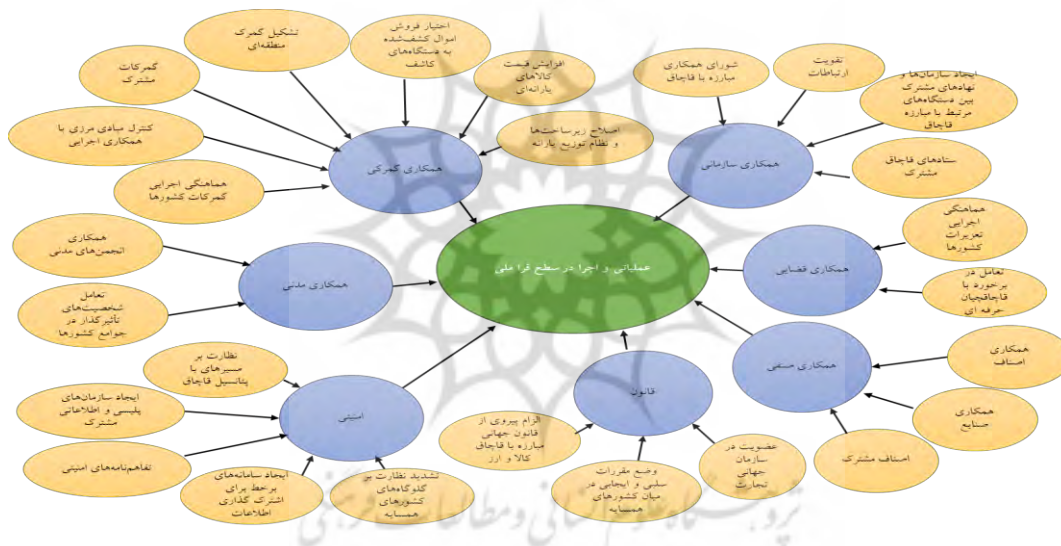
شکل ۷: مضمون‌های پایه مربوط به مضمون فراگیر همکاری گمرکی

Source: Authors

سازوکارهای ناکافی برای به اشتراک‌گذاری داده‌ها میان سازمان‌های گمرکی در ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز تلاش‌ها برای شناسایی و رهگیری فعالیت‌های قاچاق را، دچار آشفتگی کرده است. ارتباطات و تبادل داده‌های محدود می‌تواند، توانایی شناسایی و جلوگیری از تحرک‌های غیرقانونی برون‌مرزی را دچار به‌هم‌ریختگی کند، همچنین تفاوت در شیوه‌های اجرایی، آیین‌نامه‌ها و رویه‌ها، در میان گمرک‌های منطقه ناهماهنگی‌هایی را در رسیدگی به قاچاق کالا و ارز ایجاد کرده است. در این زمینه توسعه همکاری‌های گمرکی دوجانبه کشورهای این مناطق با ایران، بهره‌گیری از ظرفیت‌های مرکز تسهیل تجارت و تجارت الکترونیک سازمان ملل و سازمان جهانی گمرک در جهت تأمین منابع مالی و آموزشی مؤثر است.

شکل ۸: شبکه مضمون‌های پایه

Source: Authors

نتیجه

همان‌طور که اشاره شد، مبارزه با قاچاق کالا و ارز میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز با چالش‌های مهمی مانند: استفاده نکردن از بازیگران گوناگون، فساد اداری، ضعف در اجرای قانون، منابع محدود و ناهماهنگی روبه‌رو است. از این‌رو برای رویارویی با این چالش‌ها، یک رویکرد جامع و مشارکتی، مبتنی بر اصول حکم‌رانی چندسطحی ضروری است. در زمینه چالش استفاده نکردن از بازیگران گوناگون، با توجه به رویکرد حکم‌رانی چندسطحی نتیجه می‌گیریم که باید با گرد هم آوردن ذینفعان گوناگون، مانند بازیگران دولتی و غیردولتی، در گفت‌وگوهای ساختاریافته که می‌تواند همکاری، ایجاد اجماع و ایجاد راه‌حل‌های نوآورانه برای مبارزه با قاچاق را در پی داشته باشد، مبارزه را تقویت کرد. در زمینه چالش همکاری، هماهنگی و تشویق همکاری دولت‌ها، سازمان‌های دولتی و منطقه‌ای و بازیگران غیردولتی در سراسر مرزها، باید اشتراک‌گذاری داده‌ها، گردآوری داده‌ها و اقدام‌های اجرایی مشترک علیه شبکه‌های قاچاق را افزایش داد. هم‌چنین در چارچوب حکم‌رانی چندسطحی، هماهنگی و انسجام در سیاست‌گذاری و اجرا می‌تواند از راه رویکردهای غیرسلسله‌مراتبی، موافقت‌نامه‌های غیررسمی یا قوانینی که به تصویب مجلس می‌رسد، محقق شود. این رویکرد انعطاف‌پذیر و مشارکتی، امکان پاسخ‌های انطباقی به چالش‌های پیچیده در حوزه قاچاق را فراهم می‌کند و با این همه به استقلال و منافع بازیگران گوناگون درگیر احترام می‌گذارد.

هم‌چنین باید روابط اجرایی را در بازیگران فراملی برجسته کرد و پیشنهاد می‌شود که با اشتراک قدرت، تمایل بازیگران فراملی را برای ایجاد و افزایش توافق‌ها، بیشتر کرد. این نکته، بر اهمیت مشارکت مقام‌ها و سرپرستان منطقه‌ای و محلی در رسیدگی به مسائل قاچاق و هم‌چنین نیاز به چارچوب‌های قانونی که همکاری و هماهنگی بازیگران داخلی را برای مبارزه مؤثر با فعالیت‌های غیرقانونی امکان‌پذیر سازد، تأکید می‌کند.

در زمینه کاربردی و اجرا در سطح فراملی می‌توان دو الگوی زیر را بیان کرد:

فرایند اشتراک داده‌ها، به دلیل سرشت فراملیتی قاچاق، همکاری میان کشورها برای جلوگیری از قاچاق، حفاظت از قربانیان و محاکمه قاچاقچیان در سطح جهانی و منطقه‌ای، ایجاد شود. سازمان‌ها و انجمن‌های مشترک برای اشتراک داده‌ها تشکیل شود. برای نمونه، تشکیل انجمن پلیس‌های کشورهای منطقه برای هماهنگی و همکاری داده‌ای و اجرایی، به یک امکان مهم برای همکاری‌های چندجانبه در تلاش‌های مبارزه با قاچاق تبدیل می‌شود.

سازوکار^۱ ارجاع فراملی، سازوکار فراملی؛ راه‌حل «یک روش برای همه» را برای قاچاق ارائه نمی‌دهد و پدیدآمده از پنج رویه کاربردی و اجرایی استاندارد است. هر رویه چندین معیار دارد که به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهد؛ چه کاری باید انجام شود، چه زمانی انجام شود، چه کسی

¹. mechanism

باید درگیر شود؟ و چگونه باید اجرا شود؟ دولت‌ها موظف به اجرای رویه‌ها به ترتیب ویژه‌ای نیستند و می‌توانند اقدام مناسب را بر اساس نیاز خود انتخاب کنند. اگرچه رویه‌ها یکسان باقی می‌مانند، اما پاسخ به پرسش‌های مربوط به چه چیزی، چه زمانی، چه کسی و چگونه می‌تواند در میان کشورها متفاوت باشد. با این حال، این اختلاف‌ها نباید اصل همکاری بین‌المللی را نادیده بگیرد. فرایند همکاری میان دولت‌ها با پیروی از سازوکار ارجاع فراملی، تا اندازه‌ای بهبود یافته است. سازوکار ارجاع فراملی، به ساختارها و رویه‌های طراحی شده برای شناسایی و حمایت از قربانی کالاهای قاچاق اشاره دارد. ارجاع فراملی به فرایند حمل و نقل یکپارچه، میان کشورهای مبدأ و مقصد کمک می‌کند.

افزون بر این، بر اساس (سازوکار ملی ارجاع)، با رساندن آن به سطح فراملیتی با هدف تسهیل همکاری فرامرزی برای اطمینان از رویکرد قربانی محور، در جهت حفاظت و حمایت ایجاد می‌شود. هر دو سازوکار بازیگران یکسانی دارد و بر اساس اصول حقوق بشری یکسانی ساخته شده‌اند. این دو به دلیل این واقعیت که لازمه موفقیت آمیز همکاری‌های فراملی یک پاسخ ملی مؤثر است، ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند. با این حال، به دلیل سرشت فراملی، فرایند آن بسیار پیچیده‌تر از سازوکار ملی است. برای نمونه بازیگران مؤثر در سازوکار ملی در یک کشور مستقر هستند، به یک زبان گفت‌وگو می‌کنند، برای حفاظت از شهروندان خود به منافع یکسانی پایبند هستند و همه زیر پرچم یک دولت قرار دارند.

از سوی دیگر، بازیگران درگیر در سازوکار فراملی گرایش‌های متفاوتی دارند. اولویت‌ها، زبان‌ها، قوانین کیفری و رویه‌های کیفری که می‌تواند مانع همکاری شود. ارتباط زمانی مشکل ساز می‌شود که مقام‌های کشورهای گوناگون درگیر در یک پرونده قاچاق فراملی، به یک زبان گفت‌وگو نمی‌کنند. باید در نظر داشت که فرایند سازوکار فراملی، در گستره همه فعالان مبارزه با قاچاق مانند: افسران پلیس، قضات، دادستان‌ها و همچنین سازمان‌های غیردولتی و سفارتخانه‌ها مورد استفاده قرار گیرد. ترکیب دقیق بازیگران درگیر، ممکن است در کشورها متفاوت باشد، زیرا ساختار نهادهای ملی مبارزه با قاچاق آن‌ها نیز می‌تواند متفاوت باشد.

در پایان پیشنهادهایی در این زمینه ارائه می‌شود:

- ۱) در مورد مضمون همکاری گمرکی، وارد همکاری شدن با سازمان جهانی تجارت، در شرح وظایف (ماده ۴) قانون امور گمرکی.
- ۲) در جهت مضمون همکاری گمرکی، تعامل با سازمان‌های بین‌المللی مانند دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد و پلیس بین‌الملل برای دسترسی به کمک‌های فنی، تخصصی و منابع برای

- مبارزه با فعالیت‌های قاچاق فراملی. (از مشارکت با این سازمان‌ها برای تقویت تلاش‌های همکاری منطقه‌ای استفاده شود).
- ۳) اطمینان از همسویی قوانین و آیین‌نامه‌های گمرکی ملی، میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز در جهت مضمون همکاری گمرکی.
- ۴) هماهنگی دادستان‌های کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز و همسایه ایران برای هماهنگی و همکاری ویژه، در مورد پژوهش و بررسی‌های مربوط به قاچاق میان دادگستری‌ها و تبادل مجرمین، در جهت مضمون قضایی.
- ۵) تقویت موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای موجود یا ایجاد قراردادهای جدید که همکاری قضایی را در مبارزه با قاچاق تسهیل می‌کند.
- ۶) در جهت همکاری قضایی، تقویت شبکه‌های همکاری قضایی میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز.
- ۷) در جهت همکاری قضایی، تسهیل در تبادل روئے قضایی و تصمیم‌های قضایی مربوط به جرایم قاچاق می‌تواند به هماهنگ کردن تفسیر قوانین و ایجاد ثبات در احکام قضایی کمک کند.
- ۸) تهیه و انتشار برنامه‌های تلویزیونی با زبان کشورهای گوناگون، برای اطلاع‌رسانی از پیامدهای قاچاق کالا و ارز و مجازات آن در کشورها، در جهت مضمون همکاری قضایی.
- ۹) ایجاد بنگاه‌های دائمی، توسط اصناف و کارخانه‌های کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز، برای عرضه فرآورده‌هایی که زمینه قاچاق شدن را دارند، در جهت همکاری صنفی.
- ۱۰) در جهت مضمون همکاری صنفی، همکاری با مقام‌های دولتی برای حمایت از اقدام اجرایی علیه قاچاق مانند بازرسی بهتر و مهار مرزها، بازرسی‌های گمرکی و مجازات برای افرادی که در فعالیت‌های قاچاق دست دارند.
- ۱۱) اجرای مانورهای مشترک مهار مرزی و گشت‌زنی در امتداد مرزهای مشترک، برای جلوگیری از فعالیت‌های غیرقانونی مرزی مانند قاچاق کالا و ارز، در جهت مضمون همکاری امنیتی.

- (۱۲) ترویج گفتگو و همکاری منطقه‌ای با سازمان همکاری اقتصادی یا سازمان همکاری شانگهای برای رسیدگی به چالش‌های امنیتی مشترک و تقویت همکاری در مبارزه با قاچاق کالا و ارز، در جهت مضمون امنیتی.
- (۱۳) در جهت مضمون امنیتی، ارتباط میان پلیس‌های کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز برای جلوگیری از تولید کالای بدون اصالت و تقلبی و نیز ارزیابی که مستعد قاچاق هستند.
- (۱۴) انجام مأموریت‌های فراملی یا فرامرزی پلیس، در جهت مبارزه و کشف قاچاق در ادامه مضمون امنیتی.
- (۱۵) دسترسی به خرید اینترنتی با قیمت پایین‌تر و هزینه ارسال پایین‌تر کالاها از فروشندگان خارجی، در جهت مضمون همکاری صنفی.
- (۱۶) در جهت مضمون همکاری امنیتی می‌توان از پایش سایبری به‌طور فزاینده استفاده کرد، دولت‌ها از نظارت و بازرسی الکترونیکی هم در مرز و هم به‌صورت برخط، برای مهار مرزها یا اهداف ضدقاچاق بهره می‌گیرند.
- (۱۷) قاچاقچیان به‌طور فزاینده‌ای از فناوری و رسانه‌های اجتماعی (واتس‌آپ، تلگرام، اینستاگرام) در فرایند قاچاق استفاده می‌کنند. از یک سو برای دسترسی به راهنمای قاچاقچیان یا یافتن یک قاچاقچی، به کمک اینترنت و از سوی دیگر به‌عنوان وسیله‌ای برای محافظت از خود که می‌توان از این رهگذر آن‌ها را شناسایی کرد که در ادامه مضمون امنیتی است.
- (۱۸) استفاده از هوش مصنوعی در کنترل ورودی‌ها و نظارت بر کالاهای وارداتی، در ادامه مضمون همکاری گمرکی.
- (۱۹) در جهت مضمون همکاری مدنی، تقویت چارچوب مدنی مبارزه با قاچاق در سطح‌های منطقه‌ای و محلی، مانند تشکیل انجمن‌های مدنی منطقه‌ای و بین‌المللی.
- (۲۰) در جهت مضمون مدنی ترویج مبادله میان‌فرهنگی، گفت‌وگوهای میان ادیان و انسجام اجتماعی که اعتماد متقابل، احترام و همکاری را در میان جوامع گوناگون در مناطق مرزی متأثر از قاچاق کالا و ارز به وجود می‌آورد.

(۲۱) در جهت مضمون همکاری مدنی، ایجاد سازوکارهایی برای گفت‌وگو و کمیته‌هایی برای ایجاد بازخورد میان سازمان‌های جامعه مدنی، مقام‌های دولتی، کمک‌کنندگان بین‌المللی و شرکای توسعه برای تقویت هماهنگی، ارتباطات و درک متقابل در مبارزه با قاچاق کالا و ارز.

(۲۲) استفاده از ظرفیت ماده ۴ سازمان جهانی تجارت در همکاری منطقه‌ای در زمینه تجارت کالا در مضمون همکاری گمرکی.

(۲۳) در مورد همکاری گمرکی، استفاده از ظرفیت حل و فصل اختلاف‌ها سازمان جهانی تجارت در پایبندی کشورها به مبارزه با قاچاق کالا و ارز.

References

- ADaniell, Katherine and Adrian Kay (2018), **Multi-Level Governance: Conceptual Challenges and Case Studies from Australia**, Australia: ANU Press, (doi:10.22459/MG.11.2017).
- Bache, Ian, Bartle Ian and Flinders Matthhew (2022), **Multi Level Governance**. in: **Handbook on Theories of Governance**, United Kingdom: Edward Elgar Publishing, (doi:10.4337/9781800371972).
- Behnke, Nathalie, Jörg Broschek, and Jared Sonnicksen (2019), **Dynamics and Mechanisms of Multilevel**. United Kingdom: Palgrave Macmillan Cham, (doi:10.1007/978-3-030-05511-0_1).
- Börzel, Tanja A (2020), "Multilevel Governance or Multilevel Government?" **The British Journal of Politics and International Relations**, Vol. 22, No. 4, pp. 776-783, (doi:10.1177/1369148120939872).
- Brown, Kate Pride (2018), **Multilevel Governance and Minimum Flow: the Varying Conservation Outcomes of Water Conflict Resolution**. in: **Environment, Politics, and Society**, United Kingdom: Emerald: Publishing Limited, (doi:10.1108/S0895-993520180000025002).
- Camões, Pedro J. (2022), "Types of Decentralisations and Governance: Evidence from Across the World", **Journal of Public Affairs**, Vol. 22, No. 3, pp. 24-35, (doi:10.1002/pa.2435).
- Curaj, Adrian, Ligia Deca, and Remus Pricopie(2018), **European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies**, Germany: Springer Nature, (doi:10.1007/978-3-319-77407-7).
- Koolae, Elaheh and Emami, Nabi allah (2024), "The Position of Chabahar in Deepening Cooperation between Iran and Central Asia", **Central**

- Eurasia Studies**, Vol. 16, No. 33, pp. 273-298, (doi:10.22059/jcep.2021.317262.449974), [in Persian].
- Atai, Farhad and Azam Sheibani (2011), "Iran-Russia Cooperation and Rivalry Grounds in Central Asia in a Geopolitical Framework", **Central Eurasia Studies**, Vol. 4, No. 8, pp. 131-151, Available at: https://jcep.ut.ac.ir/article_22963.html, (Accessed on: 10/06/2011) [in Persian].
- Heinen, Deborah, Arlati Alessandro and Jörg Knieling (2022), "Five Dimensions of Climate Governance: a Framework for Empirical Research Based on Polycentric and Multi-level Governance Perspectives", **Environmental Policy and Governance**, Vol. 32, No.1, pp. 56-68, (doi:10.1002/eet.1963).
- Hensengerth, Oliver and Lu, Yiyi (2019), "Emerging Environmental Multi-Level Governance in China? Environmental Protests, Public Participation and Local Institution-Building", **Public Policy and Administration**, Vol. 34, No. 2, pp. 121-14, (doi:10.1177/0952076717753279).
- Kuhlmann, Sabine and Jochen Franzke (2022), "Multi-Level Responses to COVID-19: Crisis Coordination in Germany from an Intergovernmental Perspective", **Local Government Studies**, Vol. 48, No. 2, pp. 312-334, (doi:10.1080/03003930.2021.1904398).
- Maghribi Sinki, Vahid (2020), "The Challenges of Facilitating Trade and the Competitiveness of Goods and its Effects in the Fight Against Smuggling", **Bimonthly Journal of Hidden Economy**, Vol. 5, No. 21, pp.111-141, Available at: https://hem.epe.ir/article_129171_1404012d01343c400191350ac9afb807.pdf, (Accessed on: 12/03/2021) [in Persian].
- Goodarzi, Mahnaz (2015), "Globalization and Regionalism: the Interaction or Contrast (the Shanghai Cooperation Organization (SCO))", **Central Eurasia Studies**, Vol. 7, No. 15, pp. 335-353, (doi:10.22059/jcep.2014.52983) [in Persian].
- Pishgahi Fard, Zahra, Mohammad Bagher Qalibaf, Mohammad Rauf Heydari Far and Shahyar Heydari (2013), "Geopolitical Bases of Goods and Currency Smuggling with Emphasis on Border Bazaars (Case Study: Kermanshah Province)", **Human Geography Research**, Vol. 46, No. 3, pp.465-484, (doi: 10.22059/jhgr.2014.51253) [in Persian].
- Shakibaei, Alireza and Samaneh Khatami (2021), Evaluating the Efficiency of the Country's Customs in Combating Goods Smuggling using the Method of Data Envelopment Analysis, **Hidden Economy Bimonthly**,

- Vol. 6, No. 24, pp. 43, Available at: https://hem.epe.ir/article_151488_1cda4ba0043c1fd9bd8cbe19ade32606.pdf, (Accessed on: 21/04/2022) [in Persian].
- Sheng, Chunhong, Yutong Liu, and Jinlong Liu (2023), “Multi-Level Governance and Competing Sustainability Aims: Politics of Renewable Rnergy Development and Nature Conservation in Changdao, China”, **Energy Research & Social Science**, Vol. 97, No. 4, pp. 80-109, (doi: 10.1016/j.erss.2023.103001).
- Trein, Philipp, Thomann Eva and Maggetti Martino (2019), “Integration, Functional Differentiation and Problem-Solving in Multilevel Governance”, **Public Administration**, Vol. 97, No. 2, pp. 339-354, (doi.org/10.1111/padm.12595).
- Veeneman, Wijnand and Corinne Mulley (2018), “Multi-Level Governance in Public Transport: Governmental Layering and its Influence on Public Transport Service Solutions”, **Research in Transportation Economics**, Vol. 69, No. 8, pp. 430-437, (doi: 10.1016/j.retrec.2018.07.005).
- Wiesner, Claudia (2017), **Multi-Level-Governance und Lokale Demokratie: Politikinnovationen im Vergleich**, Germany: Springer-Verlag, (doi:10.1007/978-3-658-18977-8).
- Zarei, Ebrahim and Nikzad Manteqi (2020), “Investigating the Effect of Official Import Facilitation on Preventing the Entry of Contraband Based on the World Bank Model”, **Hidden Economy Bimonthly**, Vol. 4, No. 18, pp. 125-148, Availableat: https://hem.epe.ir/article_108048_123dd656f7036dfbddd48d7ee652b2da.pdf, (Accessedon:18/02/2020) [in Persian].
- Zen, Irina Safitri, Abul Quasem Al-Amin and Brent Doberstein (2019), “Mainstreaming Climate Adaptation and Mitigation Policy: Towards Multi-Level Climate Governance in Melaka, Malaysia”, **Urban Climate**, Vol. 30, No. 8, pp. 103-160, (doi:10.1016/j.uclim.2019.100501).
- Zürn, Michael(2012), **Global Governance as Multi-level Governance**, United Kingdom: **Oxford University Press**, (doi: 10.1093/oxfordhb/9780199560530.013.0051).